

2. La Capra D. *History and Criticism* / D. La Capra // Ithaca: Cornell University Press, 1985. — 364 p.
3. Kloppenberg J. *Deconstructive and Hermeneutic Strategies for Intellectual History: the Recent Work of Domenic La Capra and David Hollinger* / J. Kloppenberg // *Intellectual History Newsletter*. — 1987. — № 9. — P. 3–22.

Колісниченко О. В.

Нісіда Кітаро у спробах синтезу японської та західної філософії

Сучасний світ являє собою складну систему суперечливих парадигм і менталітетів. Розуміння їх взаємної асиміляції та історичних протистоянь є основним в створенні єдиної картини світу. Японська культура і філософія містить у собі ті основи, на яких будується парадигмальний полюс відмінностей від західноєвропейської свідомості. Але навіть і в східному світогляді Японія займає особливе місце. Унікальність і самотність соціокультурного простору цієї країни дозволили їй після поразки стати в післявоєнному світі одним із лідерів світового економічного співтовариства, а оригінальні духовні і естетичні вчення вважаються еталоном в багатьох країнах світу. Все це породило інший, іноді парадоксальний менталітет. Особлива філософська спадщина історії Японії дозволяє говорити про окремий, незалежний стиль східного філософствування.

Розуміння духовних основ менталітету цієї країни, а також глибинної філософії японців необхідно для створення адекватного діалогу і співпраці з Японією, що, в свою чергу, дозволить вирішити політичні, економічні та соціокультурні питання, зняти суперечливість і нерозуміння між західним і східним світоглядом. Дослідження філософії Японії, її розвитку та особливостей робить можливим побачити цінності неєвропейської культури, розкрити новий дискурс зі своєю раціональністю та логікою.

Японський філософ Нісіда Кітаро (1870–1945 рр.) вважається засновником кіотської школи. Він одним з перших спробував поєднати східні філософські думки разом з західними, виявити новий курс філософії в синтезі двох світів. Тому вивчення філософії Нісіда Кітаро

надає змогу виявити та прослідити процес становлення унікального способу мислення в філософському світі. Кітаро намагався бути, як то кажуть, між двома світами, за що йому не раз дорікали його співвітчизники-філософи. Вивчення філософії Нісіда Кітаро дозволяє найбільш повно зануритися в філософський дискурс як давньої Японії, так і Японії наших днів.

Нісіда Кітаро жив і творив в період революційної зміни світогляду в країні. Він сприйняв всі наслідки революції Мейдзі, яка відбулася у 1868 р.

Актуальним дослідження його філософії робить те, що Кітаро створив перше дійсно японське філософське вчення, спираючись не тільки на традиційні духовні та філософські особливості суспільства, але й на західну філософську думку. Найбільш вплинула на Нісіда Кітаро німецька класична філософія і феноменологія Гуссерля, апофатичне богослов'я Мейстера Екхарта, Еріугена, Миколи Кузанського. Із сучасних напрямків його погляди найбільш близькі до екзистенціалізму. Про універсальність теорій Кітаро також говорить те, що він звертався й до грецької філософії (Аристотель, Платон, Демокрит), і до представників естетики. Нісіда був переконаний, що на шляху до істини необхідний спільний розгляд питань філософії та релігії, як на приклад вказував на індійську і давньогрецьку філософії.

Оригінальна філософія Нісіда включає ідеї як дзен-буддизму, так і західної думки. Відповідно до його концепції (логіка басьо) протилежність об'єктивного і суб'єктивного долається особливим способом усвідомлення себе, своєрідною боротьбою протилежностей, яка, на відміну від діалектики Гегеля, не дозволяється їх синтезом, але визначає властивість суб'єкта до стримання внутрішнього конфлікту, до охоплення протилежних полюсів і перспектив. Також він доводив відміну західної філософії від східної наявністю в останній ідеї небуття, яку тлумачив з позиції дзен-буддизму як всеохоплюючий універсум. Володіючи явною компаративістською цінністю, вчення Кітаро виходить за рамки порівняльної філософії та позиціонується як частина єдиної світової філософії, де основні протиріччя

західних теорій долаються згідно особливій логіці і філософській парадигмі, яку Кітаро вивів з філософії дзен [4, с. 102–103].

Ввівши ідею басьо, Нісіда створив філософську структуру, придатну для опису незбагненого царства людського досвіду, яке на Заході традиційно відносили до області містики. Поступово логіка басьо займає центральне місце в системі філософських поглядів Нісіда Кітаро. При цьому Кітаро також дотримувався принципів класичної логіки, за допомогою міркувань про яку він вводить поняття інтуїції. У роботі «Логіка і життя» Кітаро розглядає реальність, що сприймається людиною як результат зіткнення абсолютної порожнечі і дій людини.

Подальший розвиток ідей синтезу східного і західного світогляду, як і продовження занять практиками дзен-буддизму, надихнули Кітаро у 1917 році написати роботу під назвою «Інтуїція і роздуми в самопробудженні».

Метод Нісіда Кітаро і його володіння термінологією та концепціями західної філософії дозволяють розглядати результат його досліджень як єдиний у своєму роді. Створення логічно стрункої системи східних світоглядних цінностей, безсумнівно, призвело до появи оригінального і самобутнього шляху розвитку японської філософії. Слід зазначити, що саме в філософії Нісіда Кітаро вперше зустрічається критика Канта і неокантіанства. У цій критиці простежується тенденція охолодження інтересу до неокантіанства в японських академічних колах до початку 1930-х років [2, с. 9].

В цілому ж у ставленні до Канта і неокантіанства у Нісіда Кітаро можна відзначити методологічний підхід, характерний для далекосхідних мислителів: критика інших напрямків і одночасно з цим використання їх структурної методології [1, с. 401–402].

Що стосується відносин між абсолютною порожнечею (або Богом) і людиною, то Нісіда характеризує їх поняттям «зворотного зв'язку», при якому, на його думку, чим більше людина усвідомлює себе, тим більше вона відокремлюється від Бога. Коли ж людина починає заперечувати власне «Я», тим сильніше проникає в неї абсолютна порожнеча.

Під час Другої світової війни праві критикували Нісіда Кітаро за антинаціоналізм і визнання західної філософії і логіки. А після війни вже ліві мислителі критикували його філософію як націоналістичну через велику увагу на традиційні цінності. Однак Нісіда Кітаро не був ані націоналістом, ані антинаціоналістом. У своїх працях, за його словами, він всього лише розкривав естетику розуміння краси по-японськи.

Нісіда Кітаро сприймав філософію без поділу на західну і східну. Його вчення провокує створення єдиного метафізичного і термінологічного поля мислення. Нівелювавши своїми теоріями протистояння між Сходом та Заходом і подолавши кризу класичної філософії, Кітаро отримав можливість затвердити розуміння філософії як єдиного процесу. Основою універсального розуміння філософії вчення Кітаро є й тому, що згідно з його логікою можлива побудова світової історії філософії, що включає в себе як східні, так і західні гілки розвитку філософської думки [3, с. 36].

Таким чином, творчість Нісіда Кітаро породила безліч нерозкритих питань і нових проблемних сфер дослідження. Його естетичне вчення в світлі сприйняття західних концепцій краси і глибшого філософського аналізу потребує більш докладного вивчення. Можливо, це дозволить створити принципово новий погляд на вчення про прекрасне. Цікавий також шлях філософської еволюції Нісіда Кітаро, бо від роботи до роботи він вибудовував власне вчення, змінюючи акценти і теми. Тому для того, щоб мати цілісну картину, потрібно більш детально вивчити та прослідити філософський зміст усіх трудів Нісіда Кітаро.

4. Великие мыслители Востока [Под ред. проф. Я. П. Мак-Гриля]. — М.: КРОН-ПРЕСС, 1999. — 656 с.
5. Козловский Ю. Б. Концепция восточной культуры Нисиды Китаро / Ю. Б. Козловский // Вестник истории мировой культуры. — № 2. — 1961. — С. 34–44.
6. Козловский Ю. Б. Философия Нисиды Китаро и ее идеалистическая сущность: автореф. дис. канд. филос. наук. — М., 1963. — 34 с.
7. Нагата Хироси. История философской мысли Японии [Общ. ред. и вступ. ст. Ю. Б. Козловского]. — М.: Прогресс, 1991. — 412 с.